

La resplendor i la sordidesa

Per als que ja som una mica grans, els Pegaso ocupen un racó llampant en l'imaginari de la memòria. En l'Espanya grisa i sòrdida dels cinquanta, temps de silencis, de restriccions i de cartilles de racionament, tot d'una van emergir uns cotxes que en el meu record eren llargs, llampants i poderosos. Una raresa, entre música de Congrés Eucarístic i desfilades militars. Els «bòlids» i els «aigües» eren cotxes de països rics que no semblaven a l'abast de l'Espanya miserable de llavors. Però el règim s'havia volgut donar aquest gust. Com diu Francesc Torres, el comissari de l'exposició, la trobada fortuïta entre Suances –el ministre franquista– i Ricart – el dissenyador català que havia triomfat a l'Alfa Romeo i que fugia d'Itàlia un cop derrotat el feixisme– fou un dels pocs moments en què el règim es va aproximar a les avantguardes estètiques. I probablement sense saber-ho. Com tot el que no té raó ni motiu, l'aventura es va acabar aviat. Perquè, de fet, només les maneres surrealistes amb què aquest país ens sorprèn a vegades podien explicar una aventura tecnològica i artística que no quadrava gens amb l'estat paupèrrim del país. El règim ho va començar, però ni ho va saber capitalitzar ni ho va saber continuar.

Sobre aquest episodi, com sobre tants d'altres moments del franquisme, havia caigut l'oblit. Els que haurien d'haver-ho explicat van preferir callar, perquè el passat no es remena. Ha hagut de ser el CCCB l'encarregat de recuperar aquell episodi, els seus protagonistes i el seu context. Onze cotxes al CCCB. No és un exercici d'esteticisme. És la crònica d'un miratge. És una mirada sobre un temps dominat per l'absurd i la intransigència, en el qual, tanmateix, hi havia gent capaç d'imaginar uns enginys d'un altre planeta i uns treballadors que, mentre feien aquells cotxes, defensaven la seva dignitat lluitant contra un règim que els oprimia. L'esplendor dels cotxes restaurants en el vestíbul no ha d'apagar els sons de la carrincloneria de la cultura oficial de l'època ni ha d'esborrar els tons grisos de la misèria social i espiritual. Els Pegaso foren l'excepció, la humiliació de la ciutadania, per un règim fonamentalment mediocre per norma.

Tanmateix, el poder dels cotxes en l'imaginari col·lectiu és irresistible. Alguna cosa profunda, alguna pulsó eròtica toca aquest artefacte que, situat en la cruïlla de la velocitat, la propietat i les fantasies d'omnipotència, aconsegueix tenir tanta gent fascinada. També aquesta aura de l'automòbil, un dels pocs mites que li queden a l'home modern, es fa sentir en l'exposició. Probablement fou també aquest poder de fascinació del cotxe el que va atraure Francesc Torres i el va fer convèncer-nos a nosaltres mateixos –al CCCB– de l'interès de reconstruir aquesta rara irrupció de bellesa en el sinistre univers polític i cultural del franquisme.